

MÁJUS

KONTRA FERENC

Takácséknál találkoztam vele. Éppen a házigazdának magyarázta széles gesztusokkal, hogy miért dőlt ki a téglafal. Mögötte a part hordalékból volt. Takács János először egy másik falubeli kőművessel rakatta fel omladozó partját a háza végében, néhány hét múlva azonban repedezni kezdett, a rések egyre szélesebbek lettek, aztán egy éjszaka kidőlt a fal. Ekkor ajánlották ezt a fiatal kőművest, hátha neki sikerül megbaboláznia a sárga földet; fiatal kora ellenére elismert szakembernek számított a Drávaszögben. Az első dolga volt, hogy a romokat eltakarítsa. A fal egy része még makacsul tartotta magát. Lebontotta. Megtisztította egyenként a téglákat, majd példás rendbe rakta őket az udvar közepén. Sokáig fürkészte a meredek partoldalt, végül arra az elhatározásra jutott, hogy lefarag belőle, a laza hordalék megint csak kinyomná a falat. Felfogadott két segédet, és másnap hajnalban nekiálltak éles szerszámaikkal a munkának. Szokatlan dolgot fedeztek fel: úde egykor pincelyukat vájhattak; erősen elütő színben vált ki környezetéből egy boltív, szemlátomást különbözött egymástól a föld minősége is. Bontás közben a törmelékből egy régi tárgy került elő. Később az eszéki régészek megállapították, hogy római méceses; bekerült a múzeum féltve őrzött tárgyai közé, a vitrinbe, Ács Geleon masszív, bőrkárpitos karosszéke mellé. Amit először pince-lyuknak hittek, arról kiderült, hogy föld alatti folyosó, amit feltöltött a vízhordalék. Mivel a domb volt a vidék legmagasabb pontja, jól be lehetett róla látni a környéket. Római erődítmény épült rajta. Körülötte gomba módra bújtak elő a házak. Azóta gyarapodva és fogyatkozva — a történelem diktálta ritmusban — folydogált a falu élete. A domb egy legenda forrása lett, amely szerint

a rómaiak itt hagyták a hadrend utolsó katonáját, hogy őrizze az összerabolt kincseket. Babonás öregasszonyok éjszakánként hallani vélték, hogyan számolja át újra meg újra a császár aranyait. A föld alatti járatokat sohasem tárták fel. Csupán anynyi biztos, hogy az egykori erődítmény alatt legalább négy irányban futottak szét a boltíves, katonai folyosók. Idővel mindegyik beomlott.

A bástyák megmaradt kőfalai képezték a templom alapjait. Sztárai Mihály — miután beleunt lúdtollának hegyezetésébe — esténként kiült a lépcső aljára, hogy furcsa kis ébenhegedűjén eljátsszon egy balladát. A katonáról szólt, akit arra ítélte a sors, hogy a császár aranyait fényesítse, amíg az inge ujja el nem kopik. A beomlott folyosók bejáratánál gyakran kerülnek elő apróbb tárgyak;

mint akkor. Mintha egy misztikus szertartás kegytárgya lett volna, olyan óvatosan hozta be a konyhába, ahol éppen a kávénkat szűrölgettük, odahúzott egy széket az asztalhoz. Akárcsak egykor Aladdin, ingujjával megtörölgette a furcsa tárgy oldalát, melyet vastagon megült a rozsdá. Sehogy sem akart kifényesedni. Hiába törnénk a fejünket a bűvös mondaton, elköltözött belőle a csodatevő szellemóriás, katakombák beomlott járataiban bolyong valahol. Ha találkoznak, összekacsintanak, mint régi ismerősök, aztán együtt baktatnak tovább, messze maguk mögött hagyva testük fájó bugyrait. Mondani kellene valami végérvényeset, valami visszavonhatatlant, hiszen közöttünk járt, találkoztunk vele a boltban, az utcán. Van, akiről csak villanásnyi emlékünkszál marad, míg másokról annyi sem. Ma még köszönünk nekik, holnap talán fel sem tűnik a hiányuk. Egy út megadatik . . .

Pütkösdí rózsák szegélyezik a járdát. Két férfi lépked előttem, róla beszélnek: ő volt a kisebbik, a tékozló fiú, akit — a bibliai példabeszéddel ellentétben — megtagadott végül a családja. Mindig alulmaradt az összehasonlításban, hiszen ott volt a példakép előtte, aki nyomasztó óriás-ként nehezedett a jövőjére, amelynek nem voltak olyan kilátásai, amilyeneket a családja elvárt tőle. Vele ellentétben a bátyja szófogadó és illedelmes volt, iskoláit kitűnővel végezte, hivatalnok lett a pélmónostori bankban, fiút nemzett, boldog házasságot élt. Ő viszont vendégmunkás lett. Azok közé tartozott, akik a meggazdagodás reményében keltek útra, aztán a dolog valahogy mégsem jött össze. Ebben közrejátszott zátonyra futott első házasság.

sága is. A második feleség pedig a családnak nem tetszett. Hiába próbáltak alkalmazkodni, kiközösítették őket.

Elhalkul a párbeszéd, lányok jönnek szembe, könnyű, tarka ruhákban. Nevetgélve kerülnek ki bennünket. A keskeny betonjárdán a tegnapi eső foltjai csillognak. Újra előbukik a nap a felhők mögül. Két sárga szőrű kutya morog a járókelőkre. Az országútról langyos levegő száll felfelé. Lépteink zajára valami apró állat menekül a liliombokorba. Néhányan a kapuban várakoznak, szavukat egészen halkra fogják. Azon tanakodnak, bemenjenek-e. Két lépcső után következik a küszöb, melyet hívatlan vendégek lépnek át. Az előszoba rongypokrócait felgöngyöltették, a sarokba rakták egy halomba. Az ablakok foghíjas redőnyét többnyire leengedve hagyták, mert esetleg feltűnt volna a függöny hiánya; így aztán állandósult a részleteket jótékonyan elfedő félhomály meg az elhasznált, áporodott levegő. Nyikorgott és reccsent egyet a parketta, valahányszor átment valaki a szobán, aligha szakember munkája. Egyszerre új és kopott minden. A kirojtolódott, vörös-zöld pálmamintás padlószőnyegbe hajcsat, morzsa, rágógumi és piruladarab rakott fészket. A szoba legsötétebb sarkában régóta porosodott egy képregényhalom. A falakon fényképek sokasága, különböző korokból, néhány nagyon régi, megsárgult kép is van közöttük, mintha családi albumból vették volna ki őket, de az egész így, együtt mégsem az emlékezést látszik szolgálni, inkább olyan, mint valami esetlegesen összeállt montázs a lét rétegeiből. Különbözőek a képkeretek, némelyik egyszerű, tölgyfából készült, a másik gipszrózsás, ezüstözött és aranyozott is akad köztük. Kiválik a kampós szögekre akasztott képek sokaságából egy hófehérral keretezett felvétel, rajta két kislány mosolyog, ikrek, meg sem lehet különböztetni őket egymástól. Odább, a polcon egy befőttesüveg félig van lekvárral. Az ágy mellett régi típusú rádiókészülék, az állomáskereső műanyag gombja kettéhasadt. A kisasztal lakkfelületén üvegek talpnyomai éktelenkednek. A falvédőn rokokó szerelmi jelenet: liánok ölelik körül a csillogó sárgába öltözött párt. Egy fekete lepel a tükörré terítve. A szomszéd szobába vezető ajtó küszöbén mindenki megtorpan, de ha már rászánta magát a rendhagyó látogatásra, mély lélegzetet vesz,

és mégiscsak belép. Ugyanaz a füledt félhomály terül szét, mint az előző helyiségben. Valaki pünkösdi rózsákat hozott erre, mert az élénk szirmok, mint

a friss vérfoltok, szabályos ritmusban követik egymást a padlón. A gyászoló asszonykoszorú csendesesen zokog. Ő pedig ott fekszik középen, világosszürke, politúrozott faládjában, kiterítve, ünnepi öltönyében, megnyúlt nyakkal, természetellenes fejtartással. Viaszfehér arcán furcsa fintor, amelyben egyszerre jut kifejezésre a bomlott elme világot megvető, létre fittyet hányó gesztusa és a kétségbeesett félelem.

Az asszonyok nagyon is együtt, összeforrottan élik át a gyászt, a mély fájdalomnak mégis megannyi kifejezése van. A halott vézna felesége hangosan és csukladozva zokog. Gyerekesen szelíd arcán — alacsony homlok, valószínűtlenül kicsi áll — a vonásokat lassan egybemossa a szakadatlan sírás, letöröl róla minden bájt, és koravén ábrázatot hagy. Belehörög a zsebkendő nedves gombolyagába. Egyedül van. Távol mindenkitől. Elszakad a koporsó látványától, és vele emelkedik a magasba. A csodalámpa óriásánál is magasabbra.

A kőműves édesanyja a háttérben ül, csendesen, félrehajtva gyűrött kis madárfejét. Ütemesen emelgeti fekete szegélyes zsebkendőjét, hol az egyik, hol a másik szeméhez. Gyámoltalanok valamennyien a múlt időt mérő fémes kattogással szemben. Régi falióra ketyeg a szemközti falon. Az inga meg-megvillanva járja monoton útját a fabordák mögött. A ketyegő, sőtét falióra talán éppen a körülmények hatására emlékeztet még inkább koporsóra. A szobában szétgurulnak a percek,

és minden olyan időtlenné, mesterkéltté válik, mint a művirágkoszorú a tetem lábánál; fullasztó. Keserű ízt érez a torkában, aki megteszi az ilyenkor szokásos tiszteletkörét. Ez is a helyi szertartás része. Van valami jóvátehetetlen igazságtalanság abban, ahogyan a ravatalt közszemlére teszik: méltánytalanság az elhunyttal szemben, hiszen neki már semmi köze ahhoz a látványhoz, amely utolsó emlékképként marad meg róla a rokonokban és az ismerősökben. De az emlékezet egyébként sem azokat a képeket keretezi be, amelyeket szeretnénk. Legtöbbször csupán kíváncsiságból térnek be a ravatalhoz, közben talán moralizálgatnak magukban, és emlékezni próbálnak. Vajon ismerte valaki egyáltalán? Mit tudunk erről a szerencsétlen kőművesről?

Saját erejéből emelte fel két év leforgása alatt ezt a házat. Kívülről még bevakolatlan. Minden munkát félbehagyott. Elköszönt a családjától a teremtés negyedik napján. Első osztá-

lyosok az ikrek. Mindketten tőle örökölték vöröses, göndör hajukat. Az apjuk külön szobát épített nekik.

Kockázatos volt otthagyni a biztos kenyeret jelentő vállalatot, de úgy gondolta, majd egyedül jobban boldogul, hiszen éppen a faluban látott arra példát, hogy magánvállalkozóként többre viheti egy kőműves. Mindenféle munkát elvállalt: bontást, építést, felújítást. Fanatikusan dolgozott.

Sokan eljöttek a temetésére, mindenki feszélyezetten toporog az udvaron, ahol sebtében raktak rendet az ismerősök. Összesúgnak a szomszédasszonyok:

hetek óta nem fizette ki a kenyeret a boltban. Konok volt, senkitől sem kért volna kölcsön, főleg a bátyjától nem, aki igazán jómódban él. Ha elvállalt egy munkát, azt mindenáron be akarta fejezni, lehetőleg minél előbb, mert állandóan pénzzavarban volt. Látták zuhogó esőben háztetőt javítani, és késő este lámpánál falazni. Akkor is, amikor veszélyes volt a frissen falazott partoldal közelébe menni. A felesége nem tudta beosztani a pénzt. Most is, mintha őt okolnák,

szégyenlősen néznek szét az egybegyűltek. Az ólban visítanak a malacok. A terebélyes almafa tele van apró, zöld terméssel, Péter-Pálra megérik. Az egyik ág helyén frissen vágott seb tátong. A kiskertben rózsaszín szívvirágok és sötétlila árvácskák. Óvatosan kerülnek meg az ágyást az újonnan érkezők, lelkiismeretük hívta őket, nem a szokás hatalma. Ebben a faluban mindenkit kikísérnek. Szűkösnek bizonyul az udvar, sokan rekednek kint a ház előtti hídon. Beszélgetések mozaikkockái kerülnek egymás mellé:

megesett, hogy éjszaka szántott, hóbertos ember volt, talán a szegénységtől félt. Végül képtelen volt eltartani a családját, a kislányai már régóta segélyből kapták az uzsonnát az iskolában. Számolgatta a pénzt, egymásra rakosgatta őket, mint a téglákat, egyre kevesebb lett belőlük, befoltozatlan lyukak tátongtak a falon, rádőlt és betemette. Legyengült a szervezete, gyógyszereket szedett, apróbb betegségek miatt abba kellett hagynia a munkát, aztán jött a tél, és vele együtt újraéledt benne a félelem. Egybemosódtak a nappalok az éjszakákkal, rendszertelenül aludt, az órákat mintha élesztő kelesztette volna fel, bár az is lehet, hogy elhatározása, miszerint elébe vág a kihívásnak, végleges, és felemelkedik; addigi élete

ugyanis — mely napról napra be volt táblázva — olyan kudarcnak bizonyult, amely megbénította, csak vitette magát a szerdák és a szombatok monoton ritmusával, mígnem egy reggel hiába próbálta összefoltozni a hasadást, a rés partjai távol kerültek egymástól. Úgy érezhette, csakugyan résen kell lennie az étellel való dolgaiban; folyvást botladozott, hibázott, maga ellen beszélt és cselekedett, miközben talán mohón vigyázott arra, hogy egy vékony gerendán végigegyensúlyozzon a szakadék fölött. Bezárkózott a szobájába, hetekig ki sem ment az utcára. Csak önmagával társalgott, értelmetlen szavakat rakott egymás mellé. Nem akart látni senkit. A töredékekből lassan semmibe vesző folyam lesz, a kép kontúrajai egyre inkább összemosódnak. Most már biztosan nem ismerhetjük fel, hiába járják körbe az udvart a könnyfakasztó részletek . . .

Aztán egy este mintha megemberelte volna magát, mintha talpra állt volna, nagyobb érdeklődéssel fordult a családja felé. Régi fényképeket nézegetett az ikrekkel,

a falról mesélt nekik,

amely

reggelre mindig leomlott. Aztán amikor elcsendesedett a ház, hogy fel ne verje álmukból a kicsiket, az ablakon mászott ki. Felakasztotta magát az udvaron az almafára. Reggel vették észre a szomszédasszonyok, amikor kenyérért mentek. Nyomban felzörgették a postást, mert csak ott volt telefon. Azt a választ kapták, hogy ne nyúljanak semmihez, mert hamarosan kijönnek az illetékesek. Közben felkelt a nap. A járókelők döbbenet pillantottak át a kerítésen, aztán elborzadva továbbsiettek. Az asszony feketébe öltözött, és két kislányával ott zokogott az almafa alatt. Összebújtak. Szemerélni kezdett az eső.